

Polytematický strukturovaný heslář jako nástroj pro věcné pořádání elektronických informačních zdrojů

Linda SKOLKOVÁ

Státní technická knihovna v Praze
Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK v Praze
L.Skolkova@stk.cz

Markéta MÁLIKOVÁ

Státní technická knihovna v Praze
M.Malikova@stk.cz

Lucie ŠMÍDOVÁ

Vysoká škola chemicko-technologická v Praze
Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK v Praze
lucie.smidova@post.cz

INFORUM: 12. konference o profesionálních informačních zdrojích
Praha, 23. – 25. května 2006

Abstrakt: V příspěvku je stručně představena nová verze Polytematického strukturovaného hesláře (PSH, <http://www.stk.cz/psh.html>), která byla vytvořena ve Státní technické knihovně v Praze (STK) aktualizací a revizí verze 1.4 a je připravena ke zveřejnění v roce 2006. Heslář je v řadě českých knihoven využíván k věcnému zpracování dokumentů, zejména klasických tištěných knih, jejichž elektronické záznamy jsou zpřístupňovány v online knihovních katalozích. Heslář je však možno úspěšně aplikovat i jako nástroj pro věcný popis elektronických informačních zdrojů a jejich následnou uživatelsky přívětivou grafickou prezentaci. Jádrem příspěvku proto budou případové studie, v nichž bude přiblíženo využití hesláře jako nástroje pro pořádání informačních zdrojů v rámci portálu STM (<http://www.portalstm.cz/>) vytvářeného v STK a v rámci portálu studijních materiálů ESO (Elektronické studijní opory, <http://www.vscht.cz/eso/>) budovaného na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze. Budou také názorně ukázány možnosti práce s heslářem v různých uživatelských prostředích (rozhraní) dostupných online prostřednictvím internetu. Rovněž bude podtržen význam stromové struktury hesláře pro prohlížení (browsing), tedy způsobu navigace mezi elektronickými informačními zdroji, který doplňuje další formu lokalizace požadovaných dokumentů, tj. vyhledávání (searching).

1. Úvod

Polytematický strukturovaný heslář (PSH, <http://www.stk.cz/psh.html>) je česko-anglický heslář, který je produkován ve Státní technické knihovně v Praze (STK, <http://www.stk.cz/>). Výraznou výhodou hesláře je jeho **stromová struktura**, s jednotlivými hesly je tedy možno pracovat v rámci hierarchie.

Počátky práce na hesláři sahají do roku 1993, zájemcům je distribuován od roku 1997 (knihovnám a jiným neziskovým organizacím zdarma, komerčním subjektům za poplatek). Zatím poslední verze hesláře **1.4** byla nyní výrazně aktualizována. Výsledkem provedených aktualizací je nová verze hesláře **2.0**, která je v současné době testována v STK. Po odladění bude do konce letošního roku zpřístupněna jako verze **2.1** pro externí zájemce. Nová verze PSH byla již tradičně byla vytvořena v úzké spolupráci s odborníky v jednotlivých oborech, které heslář pokrývá.

Pokud se týká rozsahu hesláře, nová verze obsahuje celkem **44 řad** (zvýrazněné názvy řad jsou nově přidány, oproti předchozí verzi byla zrušena řada **místní hospodářství mh**, podřazená hesla byla přesunuta do jiných řad):

antropologie an
architektura a urbanismus au
astronomie as
biologie bi
doprava do
ekonomické vědy ev
elektronika el
elektrotechnika et
energetika en
filozofie fi
fyzika fy
geofyzika gf
geografie gr
geologie gl
historie hi
hutnictví hu
chemie ch
informační věda in
informatika if
jazykověda ja
literatura li
matematika ma

náboženství na
obecnosti ob
pedagogika pe
politologie pl
potravinářství pp
právo pr
psychologie ps
sociologie so
spoje sj
sport sv
spotřební průmysl sp
stavebnictví st
strojírenství sr
teorie systémů te
těžba nerostných surovin ts
umění um
věda a technika ve
vodní hospodářství vo
vojenství vv
výpočetní technika vt
zdravotnictví zd
zemědělství ze

V hesláři se kromě samotných hesel (tj. preferovaných termínů) vyskytují za účelem zvýšení uživatelského pohodlí při vyhledávání také **termíny nepreferované** a **asociované**. Hesla jsou doplněna dvouznačnými zkratkami, které udávají, do které řady heslo PSH náleží (např. heslo **knihovnictví** je součástí řady **informační věda**, proto je doplněno zkratkou **in**, která reprezentuje tuto řadu).

Celkový **počet hesel** v nové verzi hesláře dosahuje přibližně **12 000**, oproti předchozí verzi hesláře tak dochází ke snížení počtu hesel o cca 4 000. Hlavním důvodem ke snížení počtu hesel byla potřeba heslář zpřehlednit a usnadnit jeho využívání v praxi knihovníky a zejména koncovými uživateli.

Heslář je využíván ve více než třiceti **knihovnách a dalších informačních institucích**. Kromě Státní technické knihovny v Praze se k aktivním uživatelům hesláře řadí např. knihovny Českého vysokého učení technického v Praze, Ústřední knihovna Vysokého učení technického v Brně, Ústřední knihovna Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě, Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem či Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích.

S heslářem mohou (zejména knihovníci) pracovat v různých prostředích. Lze využívat jednak softwarové vybavení (PSH Manager 0.5) dodávané s heslářem v textovém souboru, jednak je heslář zpřístupňován ve webovém rozhraní na webu ČVUT (viz obr. 1), další webové rozhraní pro zobrazení a vyhledávání v hesláři (nyní verze 1.4) je výsledkem diplomového projektu T. Doležala z FEL ČVUT (viz obr. 2).

Polytematický strukturovaný heslář (verze 1.4)

Polytematický strukturovaný heslář byl zpracován ve Státní technické knihovně. Současná verze 1.4 je také přístupná na [WWW STK](http://WWW.STK) jako součást katalogu. Pokud máte zájem o získání hesláře, obraťte se laskavě na Státní technickou knihovnu, psh@stk.cz.

Slovo:

Vrchol stromu

informační věda in [information science](#)

viz též:

[informace ev](#)

[informatika ma](#)

[informační fondy in](#)

[informační pracoviště in](#)

[informační prameny in](#)

[informační procesy in](#)

[informační služby in](#)

[informační systémy in](#)

[informatizace in](#)

[knihovnictví in](#)

[příprava uživatelů in](#)

[vybavení knihoven in](#)

Obr. 1 Ukázka zobrazení části stromové struktury (řada *informační věda in*) v rozhraní dostupném na webu ČVUT (<http://psh.cvut.cz/>)

STÁTNÍ TECHNICKÁ KNIHOVNA Polytematický strukturovaný heslář
Česky - English

vyhledávání: informační věda
 prohledat včetně "viz"

PSH 1.4 cz
antropologie an
architektura, urbanismus, územní plánování au
astronomie as
biologie bi
doprava do
ekonomické vědy ev
elektronika el
elektrotechnika et
energetika en
filozofie fi
fyzika fy
geofyzika gf
geografie gr
geologie gl
historie hi
hutnictví hu
chemie ch
informační věda in

Zvolené heslo česky:
informační věda in
viz též:
[informace ev](#)
[informatika ma](#)
viz:
(žádné)
Selected term in english:
information science
see also:
[informatics](#)
[information](#)
see:
(none)

Obr. 2 Ukázka zobrazení části stromové struktury PSH verze 1.4 ve vyhledávacím rozhraní vytvořeném T. Doležalem v rámci diplomové práce *Program pro zobrazení a vyhledávání v hierarchickém tezauru pomocí web rozhraní* (<http://as.stk.cz:7777/psh/dynamic.jsp>) [3]

Další velmi podstatnou otázkou je **využitelnost hesláře pro koncové uživatele**. Ukázka rozhraní hesláře s propojením na záznamy knihovních jednotek na příkladu on-line katalogu STK je na obr. 3.

The screenshot shows the website of the State Technical Library (STK). At the top, there is a logo and the text "STÁTNI TECHNICKÁ KNIHOVNA". Below this, a navigation bar contains links: "Úvodní stránka", "Novinky", "Kontakt", "Obsah", "Výstavba NTK", "Portál STM", "Nápověda", and "English". The main content area is titled "Polytematický strukturovaný heslář". Below the title, there is a breadcrumb trail: "PSH 2.0 > informační věda :". A list of categories follows, each with a plus sign in brackets and a count in parentheses: "knihovnictví (54)", "informační prameny (3)", "informační fondy (1)", "informační procesy (43)", "informační služby (23)", "příprava uživatelů", "informační systémy (333)", "informační pracoviště (1)", "vybavení knihoven (6)", and "automatizace knihoven".

Obr. 3 Ukázka zobrazení části stromové struktury PSH verze 2.0 (řada *informační věda in*) v on-line katalogu STK

Uživatelská rozhraní portálů, v nichž jsou využita hesla PSH, jsou pak přiblížena v následujících případových studiích.

2. Případové studie

2.1. *Portál elektronických studijních opor na Vysoké škole chemicko-technologické*

Portál elektronických studijních opor (ESO) je zpřístupněn od října 2005 na serveru Vysoké školy chemicko-technologické, konkrétně na adrese <http://www.vscht.cz/eso>. Jde o **pomůcku především pro studenty**, která si klade za cíl na jednom místě přehledně shromáždit všechny informace o elektronických studijních materiálech a uživatele na ně odkázat. Zařazované dokumenty se vyskytují buď **na stránkách jednotlivých ústavů**, nebo **v katalogu Vydavatelství VŠCHT** (<http://www.vscht.cz/eds/>), případně **na webových stránkách Ústřední knihovny VŠCHT** (<http://lib-c.vscht.cz/>). V prvním případě se tedy jedná především o **texty k přednáškám, pokyny k laboratorním pracím, příklady, vzorové testy** apod., zatímco z katalogu Vydavatelství jsou ke zpracování vybírána **elektronická skripta**. Několik starších (ovšem zásadních) učebnic je interně zpřístupněno na stránkách knihovny.

Celkem je **v současné době** (duben 2006) zařazeno **361 materiálů, z toho 35 titulů elektronických skript z produkce Vydavatelství VŠCHT**. Aktualizace je průběžná, s pomocí webmasterů či tajemníků ústavů, kteří „přírůstky“ ohlašují. Návštěvnost portálu je za měsíce prosinec 2005 až únor 2006 v průměru 142 jednotlivých přístupů denně.

Portál ESO vznikl za spolupráce pedagogů a studentů mladého oboru **Informatika a Chemie** (<http://www.vscht.cz/informatika-chemie>) jako součást TRANSFORMAČNÍCH ROZVOJOVÝCH

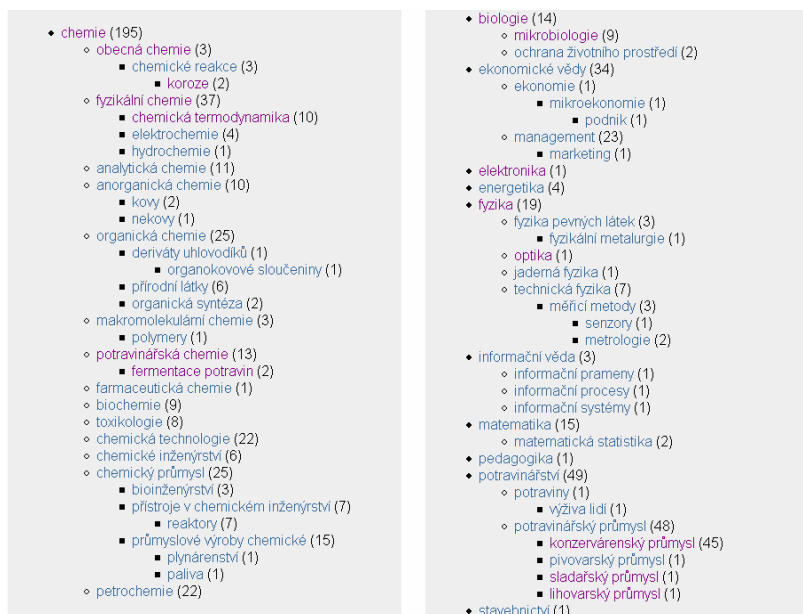
PROGRAMŮ MŠMT ČR na rok 2005 - projekt č. 602 "Integrovaný systém elektronických studijních opor VŠCHT Praha".

Obr. 4 Domácí stránka portálu ESO s nabídkou možností vyhledávání, resp. listování

Co se týče **vyhledávání nebo spíše listování v rámci portálu**, existuje několik přístupů. Podle typů materiálů tak, jak byly naznačeny výše, podle pracoviště či podrobněji podle autora a následně podle pracoviště. Dále, výhodně zejména pro studenty, podle ročníků a vyučovaných předmětů. Naopak spíše pro externí uživatele (většina dokumentů je dostupná veřejně) se nabízí **vyhledávání podle tématu**.

Bylo tedy třeba rozhodnout, jaký nástroj použít pro věcný popis. Původně se využívala hesla, pomocí kterých je tříděn katalog Vydavatelství, ale byla příliš obecná a v nedostačujícím počtu, takže se musela přidávat a tvořit volně. Tento stav se ovšem jevil trvale neudržitelným, proto se přistoupilo k **využití Polytematického strukturovaného hesláře (PSH)**. Pro účely ESA se heslář zdál být vyhovující hned z několika důvodů:

1. **Postupně se rozvíjející tezaurová struktura**, kterou bylo **možno implementovat i do webového prostředí**. Částečně odpadá problém do jaké hloubky indexovat, uživatel jasně vidí strukturu hesel a může snadno prohledat konkrétnější nebo naopak obecnější hesla.
2. **Tematická šíře** zhruba odpovídá záběru popisovaných dokumentů (někdy je spíše podrobnější).
3. Je možné jej **využít i v jiných systémech** (v prostředí VŠCHT konkrétně v katalogu Vydavatelství a knihovním katalogu), což přispívá k pohodlí uživatele, který si nemusí zvykat na několik různých způsobů věcného pořádání.
4. **Používají jej dvě velké technické knihovny** (Státní technická knihovna a knihovna ČVUT).
5. Neziskovým organizacím je dostupný zdarma.

Obr. 5 Zobrazení stromové struktury PSH v. 1.4 v rámci portálu ESO

Podívejme se nyní, jak vypadá část hesláře využitá pro portál (k dubnu 2006 bylo celkově využito **98 hesel**). Ze základních hesel dominuje **Chemie** se 195 záznamy a je proto i graficky oddělena, ostatní hesla jsou uváděna v abecedním pořadí. Dále se jedná o **potravinářství** (49 záznamů), **výpočetní techniku** (28 záznamů), **fyziku** (19 záznamů), **matematiku**, **biologii** atd. Většina dokumentů spadá pouze pod **jedno heslo**, zhruba k desítkě z nich jsou přiřazena dvě nebo tři hesla.

Co se týče hloubky indexace, nejvíce je rozvětveno heslo **Výpočetní technika**, heslo **Chemie** sahá maximálně do čtvrté úrovně. Snahou je, aby nová základní hesla byla používána, jen pokud je to nezbytně nutné. Heslo **Obecnosti** (např. pro materiály, měření atd.) není využíváno, dokumenty jsou raději vždy přiřazeny ke konkrétní oblasti.

Pokud jde o samotný popis, v některých případech se téma dokumentu sice shodovalo s názvem jednoho z nabízených hesel, ale jeho zařazení bylo matoucí. Jedná se o to, že na některou oblast lidského poznání je možné nahlížet z různých úhlů. A tak např. skripta **Stavební materiály historických objektů** jsou zařazena pod heslo **Stavebnictví**, i když jsou v nich stavební hmoty pojednávány především z chemického hlediska.

ESO : téma : biologie

mikrobiologie (9)
ochrana životního prostředí (2)

Aplikovaná biologie buňky : sylabus k předmětu. Jirků V. Kontakt: Pataková P.	Typ: podrobný sylabus Obory: biologie Předměty: Aplikovaná biologie buňky Formát: PDF
Biologie buňky : sylabus k předmětu. Kontakt: Pataková P.	Typ: podrobný sylabus Obory: biologie Předměty: Biologie buňky Formát: PDF
Základy biologie. Benda V., Baburek I., Kotrba P. Kontakt: Znamenáček J.	Typ: skripta Obory: biologie Předměty: Biologie I, Biologie II Formát: HTML

Knihy v katalogu ústřední knihovny VŠCHT na téma: biologie (250 záznamů)

Obr. 6 Ukázka záznamů elektronických informačních zdrojů v rámci portálu ESO s odkazem na vyhledávání dalších zdrojů na dané téma v katalogu Ústřední knihovny VŠCHT

Podobný případ je **Potravinářství**, pod které bylo nutno zařadit většinu dokumentů týkající se potravinářské chemie, protože heslo **Potravinářská chemie** nabízí velmi omezenou škálu podhesel a odkazy jsou takto tříštěny.

Téma **technologie skla**, které ovšem nemá vlastní heslo a které by se zřejmě dalo zařadit pod **Sklářský průmysl** je opět poměrně vzdáleno od hesla **Chemie**, a to pod základním heslem **Spotřební průmysl**.

Restaurování je pak příklad hesla, které svým zařazením pod **Výtvarné umění** notně zmenšuje pole působnosti, které by bylo vhodné pro dokumenty pocházející z Ústavu chemické technologie restaurování památek, kde se zabývají restaurováním a konzervací nejen výtvarných děl, ale i uměleckořemeslných děl, textilií, knih apod.

Jak už bylo řečeno, **portál je aktualizován i pomocí tajemníků či webmasterů jednotlivých ústavů**, pro které byl vytvořen **jednoduchý formulář pro popis nahlašovaných dokumentů**. Tyto údaje jsou samozřejmě kontrolovány a co se týče hesel PSH, občas je nutné zasáhnout, aby byla zachována jednotnost třídění podle zásad uvedených výše. Čili vyhnout se obecnostem a hesla pokud možno volit tak, aby co nejvíce vystihovala téma dokumentu nejen svým názvem, ale i zařazením v rámci Hesláře.

Zabezpečení **konzistence dat**, tedy jestli se nevyskytuje v přiřazených heslech překlep nebo jestli se heslo vůbec nachází v PSH, se realizuje pomocí šablony XSLT, která vzájemně porovná soubor s daty a soubor s hesly PSH, oba ve formátu XML.

Hesla PSH jsou zároveň vstupem do katalogu knihovny VŠCHT. V současné době zatím jen jako hledaný termín, který se automaticky doplní do řádku pro vyhledávání klíčových slov. Počítá se však s **indexací dokumentů podle PSH i v rámci knihovního katalogu**, takže v budoucnu by propojení mělo fungovat přímo na úrovni hesel. A toto vše by mělo navíc obohatit **služby systému Student** (podobně jako na jiných školách slouží např. k zapisování předmětů, zkoušek, známek atd.), tak aby měl posluchač VŠCHT přístup k co nejvíce informacím z jediného místa.

2.2. Portál STM

Portál STM (<http://www.portalstm.cz/>), který byl vytvořen v rámci projektu **LI01018 – Portál STM** [2], slouží jako **rozcestník pro informace z oblastí Science, Technology, Medicine - vědy, techniky a medicíny**.

Hlavním účelem portálu je usnadnit uživateli orientaci v informačních zdrojích, především elektronických, které jsou dostupné v knihovnách ČR, a v oborových zdrojích, které jsou volně dostupné na internetu, a to z jednoho místa s jednotným vyhledávacím rozhraním.

Obsah portálu tvoří informační zdroje z oblastí přírodních a aplikovaných věd, techniky a lékařství, a to:

- tištěné i elektronické zdroje dostupné v ČR v rámci licencí včetně údajů o možnostech přístupu k nim (**sekce Katalog STM**);
- české zdroje z oblasti vědy a výzkumu v ČR, odkazy na české portály pro vědu a výzkum, výzkumné ústavy a další (**sekce Věda a výzkum v ČR**);
- volně dostupné zdroje české i zahraniční (**sekce Volně dostupné zdroje**);
- odkazy na databáze s informacemi o licencovaných zdrojích dostupných v knihovnách a institucích v ČR (**sekce Licencované zdroje**);
- profesionální zdroje, tj. přehled oborových elektronických informačních zdrojů, databází norem, patentů a šedé literatury (**sekce Profesionální zdroje**);
- odkazy na další podobně zaměřené portály, informační brány a služby (**sekce Další služby**);
- praktické informace tematicky související s oblastí STM (**sekce Užitečné odkazy**).

- [VĚDA A VÝZKUM V ČR >](#)
- [VOLNĚ DOSTUPNÉ ZDROJE >](#)
- [LICENCOVANÉ ZDROJE >](#)
- [PROFESIONÁLNÍ ZDROJE >](#)
- [DALŠÍ SLUŽBY >](#)
- [UŽITEČNÉ ODKAZY >](#)

Co hledat:

 Název ISSN Obor

Kde hledat:

- Volné zdroje české [i](#)
- Volné zdroje zahraniční [i](#)
- Výzkumné ústavy [i](#)
- Katalog STM [i](#)

 Copyright © 2005
 Státní technická knihovna

Portál STM - průvodce informačními zdroji v oblasti STM (Science, Technology, Medicine - vědy, techniky a medicíny)

Portál STM nabízí řadu cest k informacím o zdrojích z oblasti přírodních a aplikovaných věd, techniky a lékařství.

Katalog STM

Databáze informací o tom, ve kterém licencovaném zdroji najdete požadovaný titul časopisu a za jakých podmínek jej můžete získat (např. které knihovny nebo jiné instituce zdroj zpřístupňují, jestli jsou dostupné plné texty nebo pouze abstrakta apod.). Jsou zde zpracovány licence nakoupené z projektů MŠMT (viz sekce [Věda a výzkum](#)) a další vybrané licence z oblasti přírodních věd, techniky a medicíny.

Věda a výzkum v ČR

Odkazy na informační zdroje z oblasti vědy a výzkumu v České republice.

Volně dostupné zdroje

Databáze vybraných elektronických informačních zdrojů (portály, časopisy, e-knihy, webové stránky organizací, encyklopedie, slovníky) z oboru přírodních a aplikovaných věd, techniky a medicíny. Všechny zdroje jsou volně dostupné on-line, pouze pro přístup k plným textům může být u některých zdrojů vyžadována bezplatná registrace.

Licencované zdroje

Odkazy na databáze, které z různých hledisek zpracovávají informace o dostupnosti a podmínkách přístupu k placeným licencovaným zdrojům v knihovnách a dalších institucích v České republice.

Novinky

5. 10. 2005 **Školení o Portálu STM**
 Ve čtvrtek 6. 10. ve 14.00 hod. proběhne **školení** o Portálu STM určené pro širokou veřejnost. Školení trvá přibližně 1,5 hodiny a je zdarma. Stejně školení můžete navštívit i 2. 11. nebo 30. 11. 2005.

16. 8. 2005 **Přibyly Užitečné odkazy**

Nový Portál STM je také obohacen o stránku **Užitečných odkazů**, kde najdete odkazy na kvalitní stránky z oblasti vědy, techniky a medicíny. Seznam budeme průběžně rozšiřovat.

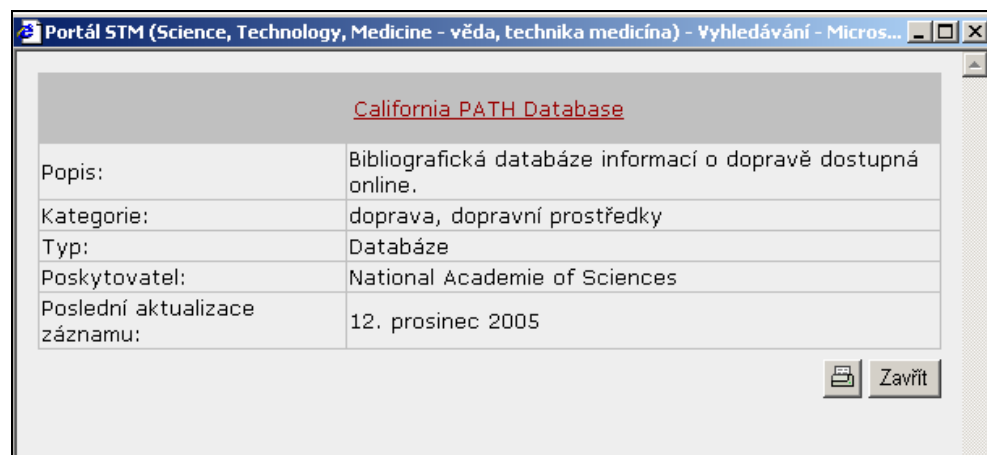
16. 8. 2005 **Nová podoba Portálu STM**

Spustili jsme novou verzi Portálu STM. Oproti původní verzi by měl být nyní portál přehlednější a uživatelsky

Obr. 7 Domácí stránka Portálu STM

Věcný popis zdrojů

Pro věcný popis informačních zdrojů Portálu STM byla použita **vybraná množina hesel PSH** (k dubnu 2006 se jednalo o **66 hesel**). Záznamy medicínských zdrojů jsou ještě doplňovány podrobnějšími hesly, a to ve spolupráci s Národní lékařskou knihovnou v Praze.

Obr. 8 Ukázka záznamu volně dostupného zahraničního zdroje v rámci Portálu STM

Vyhledávání

Portál STM nabízí jednotné **vyhledávací rozhraní pro všechny kategorie informačních zdrojů** (dále je nabízena možnost vyhledávat pouze v Katalogu STM). Zatím je možné **vyhledávat podle názvu zdroje, ISSN a oboru**. **Obory jsou reprezentovány hesly PSH**, k dispozici je také **jejich rejstřík**. Výsledky hledání jsou rozříděny podle typu zdroje, tedy na:

- databáze
- encyklopedie a slovníky

- instituce a organizace
- monografie a sborníky
- portály
- vyhledávače
- časopisy

The screenshot shows the STM portal interface. At the top is the STM logo with the tagline 'science technology medicine'. Below it is a horizontal navigation bar with a rollover menu. The menu items are: VĚDA A VÝZKUM V ČR, VOLNĚ DOSTUPNÉ ZDROJE, LICENCOVANÉ ZDROJE, PROFESIONÁLNÍ ZDROJE, DALŠÍ SLUŽBY, and UŽITEČNÉ ODKAZY. Below the menu is a search box with the text 'Co hledat:' and a dropdown menu showing search results for 'antropologie'. The search results include: antropologie, místní hospodářství, náboženství, obecnosti, pedagogika, politologie, polygrafie, polytematické, polytematické přírodovědné zdroje, polytematické technické zdroje, potravinářství, požární ochrana, and Katalog STM. To the right of the search box is a text block titled 'Portál STM - prův (Science, Techno a medicíny)' which describes the portal's offerings and includes links to 'Katalog STM', 'Věda a výzkum v ČR', and 'Volně dostupné zdroje'.

Obr. 9 Rolovací menu s nabídkou hesel PSH určené pro vyhledávání podle oboru v rámci Portálu STM

The screenshot shows the STM portal search results page for the query 'architektura'. The page features the STM logo and the text 'PORTÁL STM' and 'KATALOG STM'. A navigation bar at the top right contains links for 'domácí stránka', 'o projektu', 'mapa stránek', and 'kontakt'. The main content area is titled 'Výsledek hledání v oboru "architektura"'. It is divided into several sections: 'Volné zdroje české (7)' with links to Archiweb, Centrum stavebního inženýrství, a.s., Český stavební informační systém, Reality, Rozhledny Čech, Moravy a Slezska, Stavitelé.cz, and Větrné mlýny Čech, Moravy a Slezska; 'Volné zdroje zahraniční (1)' with a link to Volně dostupné časopisy z katalogu EZB - architektura a stavebnictví; 'Výzkumné ústavy (2)' with links to CMA - Společnost pro výzkum technického podzemí Praha and ÚSTAV DĚJIN UMĚNÍ AV ČR; and 'Katalog STM' with the text 'Nalezeno 443 záznamu. Přejete si výsledný seznam zobrazit nebo dotaz upřesnit v Pokročilém vyhledávání Katalogu STM?'. On the left side, there is a search box with the text 'Co hledat:' and a dropdown menu showing 'architektura'. Below the search box are radio buttons for 'Název', 'ISSN', and 'Obor', and a section titled 'Kde hledat:' with checkboxes for 'Volné zdroje české', 'Volné zdroje zahraniční', 'Výzkumné ústavy', and 'Katalog STM'.

Obr. 10 Ukázka zobrazení výsledku vyhledávání podle hesla PSH v rámci Portálu STM (na příkladě oboru architektura)

Vyhledávat lze přes jednotné rozhraní, tj. ve všech sekcích, resp. informačních zdrojích na portálu současně, nebo jen v Katalogu STM. **Katalog STM shromažďuje informace o licencovaných elektronických i tištěných zdrojích dostupných v ČR a o podmínkách jejich dostupnosti.** V katalogu je možné **vyhledávání jednoduché, pokročilé a vyhledávání podle konkrétních licencí.** **Věcné vyhledávání podle hesel PSH** umožňuje formulář pro pokročilé vyhledávání, k dispozici je rejstřík jednotlivých hesel. V jednoduchém vyhledávání jsou hesla PSH sloučena s MeSH do „věcného třídění“.

Obr. 11 Rozhraní pro pokročilé vyhledávání v Katalogu STM s možností využití rejstříku hesel PSH

3. Závěr

V příspěvku byly na dvou konkrétních příkladech (Portál ESO a Portál STM) ukázány praktické možnosti využití PSH pro indexaci a následné vyhledávání elektronických informačních zdrojů podle věcných kritérií. Oba příklady názorně ilustrují, že uživatelské přívětivosti internetových prezentací dostupných elektronických informačních zdrojů může napomoci kombinace prvků vyhledávání a prohlížení, která je stále typičtější pro nejrůznější portály na internetu (např. Seznam.cz či Yahoo!). S těmito portály jsou uživatelé internetu většinou zvyklí pracovat, proto lze očekávat, že obdobný způsob prezentace důvěryhodných a ověřených elektronických informačních zdrojů si získá stále více přízně z jejich strany.

Na aktuálnost a důležitost problematiky prezentace výsledků věcného vyhledávání informací ostatně upozorňuje i P. Boldiš ve své disertační práci *Pořádání informací a znalostí na internetu : analýza a trendy* [1]. Vhodný způsob prezentace vytvořený produkt (portál) v neposlední řadě může napomoci jeho další propagaci, jak o tom svědčí např. článek o Portálu ESO na serveru HN.IHNED.CZ [5].

PSH se ve světle těchto skutečností jeví jako velmi vhodná pomůcka pro věcné pořádání elektronických informačních zdrojů. Díky své stromové struktuře totiž usnadňuje prohlížení, na druhé straně díky využití přirozeného jazyka pro vyjádření obsahu zdrojů jej lze úspěšně využít pro uživatelsky přívětivé vyhledávání.

4. Použité a doporučené zdroje

- [1] BOLDIŠ, Petr. *Pořádání informací a znalostí na internetu : analýza a trendy*. Praha, 2005. 181 s., 2 s. příl. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví, 2005. Vedoucí disertační práce PhDr. Richard Papík, PhD.
- [2] *Dokumenty k projektu LI01018 – Portál STM* [online]. Praha : Státní technická knihovna, poslední úpravy 21. listopadu 2003 [cit. 2006-04-20]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.portalstm.cz/ProjDoc.html>>.
- [3] DOLEŽAL, Tomáš. *Program pro zobrazení a vyhledávání v hierarchickém tezauru pomocí web rozhraní*. Praha, 2004. 73, VI s., příloha CD-ROM. Diplomová práce. České vysoké učení technické v Praze, Fakulta elektrotechnická. Vedoucí diplomové práce ing. Bohdan Šmilauer. Webové rozhraní aplikace dostupné na World Wide Web: <<http://as.stk.cz:7777/psh/dynamic.jsp>> (dynamická verze) nebo <<http://as.stk.cz:7777/psh/static/index.jsp>> (statická verze).
- [4] KLOUČKOVÁ, Zdenka. Polytematický strukturovaný heslář Státní technické knihovny. *Čtenář*. 1997, roč. 49, č. 4, s. 128-129. ISSN 0011-2321.
- [5] SLÁDEK, Jiří. Chemie na internetu. *HN.IHNED.CZ* [online]. 23. 2. 2006 [cit. 2006-04-20]. Dostupné na World Wide Web: <http://vzdelavani.ihned.cz/1-10014430-17896600-d00000_detail-0f>.
- [6] SMOLKA, Pavel. Polytematický strukturovaný heslář. *Ikaros* [online]. 1999, č. 08 [cit. 2006-04-21]. Dostupný na World Wide Web: <<http://www.ikaros.cz/node/1030>>. ISSN 1212-5075.
- [7] SMOLKA, Pavel. Polytematický strukturovaný heslář. In RAMAJZLOVÁ, Barbora. *Automatizace knihovnických procesů – VII*. Chlumec S, 1999, s. 70-73.
- [8] SMOLKA, Pavel. PSH - polytematický strukturovaný heslář. *Národní knihovna*. 1998, roč. 9, č. 3, s. 130-135. ISSN 0862-7487.
- [9] ŠMÍDOVÁ, Lucie. Exkurze po síti Vysoké školy chemicko-technologické v Praze – elektronické studijní opory. *Ikaros* [online]. 2006, roč. 10, č. 1 [cit. 2006-04-06]. Dostupný na World Wide Web: <<http://www.ikaros.cz/node/2089>>. ISSN 1212-5075.